

UDK: 796.012

FUTBOL MURABBIYLARINING PEDAGOGIK INTUITSIYASINI RIVOJLANTIRUVCHI OMILLAR

Axmedov Jaloliddin Oribovich

*Andijon davlat universiteti Fakultetlararo jismoniy tarbiya va sport kafedrası
dotsenti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada futbol murabbiylarining pedagogik intuitsiyasini rivojlantiruvchi asosiy omillar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, murabbiyning roli, tezkor va samarali qarorlar qabul qilishi, o'yinchilarning hissiy holatini tushunish va ularga to'g'ri yondashuvni topish yo'llari yoritib berilgan. Pedagogik intuitsiyani rivojlantiruvchi asosiy omillar jadvalda shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik intuitsiya, murabbiyning roli, asosiy omillar, ko'p qirrali omillar, tezkor va samarali qarorlar qabul qilish, to'g'ri yondashuv.

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНТУИЦИИ ФУТБОЛЬНЫХ ТРЕНЕРОВ

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные факторы, развивающие педагогическую интуицию у тренеров по футболу. Также освещается роль тренера, умение принимать быстрые и эффективные решения, понимать эмоциональное состояние игроков и находить к ним правильный подход. Основные факторы, развивающие педагогическую интуицию, сформулированы в таблице.

Ключевые слова: педагогическая интуиция, роль тренера, ключевые факторы, многогранные факторы, быстрое и эффективное принятие решений, правильный подход.

FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL INTUITION OF FOOTBALL COACHES

Abstract. This article examines the main factors that develop pedagogical intuition in football coaches. It also highlights the role of the coach, how to make quick and effective decisions, how to understand the emotional state of players and find the right approach to them. The main factors that develop pedagogical intuition are formulated in the table.

Keywords: pedagogical intuition, the role of the coach, key factors, multifaceted factors, quick and effective decision-making, the right approach.

KIRISH

Futbol, nafaqat jismoniy mahorat, balki aqliy va psixologik tayyorgarlikni ham talab etadigan murakkab sport turidir. Bu jarayonda murabbiyning roli beqiyosdir.

U nafaqat jamoani texnik va taktik jihatdan tayyorlaydi, balki har bir o'yinchi bilan individual ishlash, ularning ichki potensialini ochish va psixologik barqarorligini ta'minlashga mas'uldir. Aynan shu nuqtayi nazardan qaraganda pedagogik intuitsiya muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik intuitsiya – bu murabbiyning tezkor va samarali qarorlar qabul qilish, o'yinchilarning hissiy holatini tushunish va ularga to'g'ri yondashuvni topish qobiliyatidir.

Pedagogik intuitsiya faqatgina tug'ma qobiliyat emas, balki nazariy bilimlar va amaliy tajriba asosida shakllanadigan murakkab jarayondir. Murabbiy pedagogika, psixologiya, sport fiziologiyasi va o'yin texnologiyalari bo'yicha chuqur bilimlarga ega bo'lishi kerak. Bu bilimlar unga o'yin jarayonida yuzaga keladigan har qanday vaziyatni to'g'ri baholash va unga mos ravishda harakat qilish imkonini beradi. Shuningdek, ko'p yillik amaliy tajriba murabbiyga turli xil o'yinchi tiplari bilan ishlash, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda mashg'ulotlarni samarali tashkil etishda yordam beradi. Ko'p yillik tajriba, shuningdek, murabbiyni kutilmagan vaziyatlarga tayyorlaydi va tezkor qaror qabul qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Biz tadqiqotimizda sport murabbiylarining pedagogik intuitsiyasini rivojlantiruvchi asosiy omillarini jadvalda shakllantirishga harakat qildik. Ushbu jadvalda intuitsiyaning kompleks tabiati va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi ko'p qirrali omillari vizual tarzda taqdim etiladi. Bu, bo'lajak murabbiylarni tayyorlash dasturlarini ishlab chiqishda qaysi yo'nalishlarga e'tibor qaratish kerakligini aniqlashga yordam beradi. Masalan, agar tajriba va refleksiya muhim omil bo'lsa, o'quv jarayoniga amaliy mashg'ulotlar va keyingi tahlillarni ko'proq kiritish kerak. Bu jadval murabbiylik ta'limi dasturlarini ishlab chiqishda amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Kuzatuvchanlik – bu murabbiyning har bir o'yinchini diqqat bilan kuzatishi, ularning harakatlari, mimikalari, kayfiyatidagi o'zgarishlarni payqay olish qobiliyatidir. Bu orqali murabbiy o'yinchi qiyinchilikka duch kelayotganini, ruhiy tushkunlikda ekanligini yoki aksincha, yuqori motivatsiyaga ega ekanligini anglay

oladi. Empatiya esa murabbiyning o'zini o'yinchining o'rniga qo'yib ko'rish, uning his-tuyg'ularini tushunish va shu asosda to'g'ri yordam ko'rsatish qobiliyatidir. Empatiyali murabbiy o'yinchilarning shaxsiy muammolariga befarq bo'lmaydi, ularga ishonch bildiradi va har tomonlama qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa o'yinchilarning murabbiyga bo'lgan ishonchini oshiradi va ularning o'yiniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

1-jadval

Murabbiylik faoliyatida pedagogik intuitsiyani rivojlantiruvchi asosiy omillar

Omil	Ta'sir mexanizmi	Murabbiylik faoliyatidagi ahamiyati
Tajriba	Ko'p takrorlangan vaziyatlarni tanib olish va avtomatlashgan yechimlar topishga yordam beradi.	O'yin davomida tanish vaziyatlarda tezkor va samarali qarorlar qabul qilish.
Bilim	Intuitiv yechimlarning ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi, ularning aniqligini oshiradi.	Mashg'ulotlarni ilmiy asosda rejalashtirish va sportchilarning ehtiyojlarini chuqur anglash
Refleksiya	O'z qarorlarini tahlil qilish va intuitiv tushunchalarni ongli bilimga aylantirishga yordam beradi.	O'z xatolaridan saboq olish, muvaffaqiyatli yondashuvlarni tizimlashtirish va intuitsiyani takomillashtirish
Ijodiy fikrlash	Nostandart vaziyatlarda yangi va original yechimlar topishga undaydi.	Raqibning nostandart taktikasiga qarshi yangi o'yin strategiyalarini ishlab chiqishda.

Ongli va ongsiz jarayonlar	Ongsiz darajada tezkor yechimlar topish va ularni ongli tahlil bilan uyg'unlashtirish. .	Vaqt bosimi ostida tezkor qarorlar qabul qilish va keyinchalik ularni asoslash
Moslashuvchanlik	O'zgaruvchan sharoitlarga tezkor moslashish va yondashuvlarni o'zgartirish.	O'yin davomida kutilmagan o'zgarishlarga tezkor javob berish va mashg'ulot rejalarini o'zgartirish.
Noqulay vaziyatlarda qaror qabul qilish	Cheklangan ma'lumot sharoitida ham samarali yechimlar topish.	Musobaqada yoki mashg'ulotda kutilmagan muammolar yuzaga kelganda optimal yechim topish.
Empatiya va hissiy intellect	Murabbiyning empatiyasi sportchining hissiy holatini (xavotir, ishonchsizlik, quvonch, motivatsiya) ongsiz ravishda idrok etishga yordam beradi. Miyadagi "oina neyronlar" tizimi bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, ular boshqalarning harakatlari va hissiyotlarini "aks ettiradi". Limbik tizim va prefrontal korteks o'rtasidagi bog'lanishlar intuitsiyaga hissiy rang berib, murabbiyga sportchining ichki holatini	Sportchiga individual yondashish va motivatsiyani oshirish: Murabbiy sportchining jismoniy holatidan tashqari, uning ruhiy holatini ham his qila oladi. Masalan, bir sportchining mashg'ulotga ishtiyoqsiz kelganini, ikkinchisiniki esa ortiqcha bosim ostida ekanligini anglash. Bu intuitsiya murabbiyga har bir sportchiga individual yondashish, ular bilan to'g'ri muloqot qilish, motivatsiyani oshirish va psixologik qo'llab-quvvatlash uchun eng

	tushunishga yordam beradi.	samarali usulni topishga yordam beradi. Uning sezgisi qaysi sportchiga qachon "qattiqqo'llik", qaysi biriga esa "yumshoqlik" kerakligini aytadi.
Oldindan ko'ra bilish intuitsiyasi	Bu intuitsiya murabbiyga kelajakdagi voqealarni (masalan, raqibning ehtimoliy keyingi harakati, sportchining charchashi, o'yin dinamikasining o'zgarishi) oldindan ongsiz ravishda ko'ra bilishga imkon beradi. Miya mavjud ma'lumotlar va o'tmishdagi tajribalar asosida turli xil "ehtimollik stsenariylarini" tezkorlik bilan simulyatsiya qiladi va eng ehtimoliy natijani intuitiv ravishda taxmin qiladi. Bu prognozli kodlash nazariyasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.	Strategik ustunlikka erishish va vaziyatga tayyor turish: Murabbiy o'yin davomida yoki mashg'ulot paytida kutilmagan vaziyatlar yuzaga kelishini oldindan his qila oladi. Masalan, muhim o'yinning so'nggi daqiqalarida raqibning qanday harakat qilishini yoki sportchining qaysi nuqtada o'zini yo'qotishini taxmin qilish. Bu intuitsiya murabbiyga oldindan tayyor turish, mos strategiyalarni ishlab chiqish va o'z vaqtida to'g'ri qarorlar qabul qilishda katta yordam beradi, raqibdan bir qadam oldinda bo'lish imkonini beradi.
Qaror qabul qilishda o'ziga ishonch	Miyadagi "mukofot tizimi" va o'z-o'zini samaradorlik: Murabbiyning o'z intuitsiyasiga bo'lgan	Qiyin vaziyatlarda shubhalanmaslik va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish: Murabbiyning o'z

	ishonchi uning "mukofot tizimi" bilan bog'liq bo'lib, to'g'ri qaror qabul qilganda miyada dofamin ajralib chiqishi bilan mustahkamlanadi. O'z-o'zini samaradorlik (self-efficacy) tuyg'usi ham intuitsiyaning erkin qo'llashga imkon beradi. Murabbiy xato qilishdan qo'rqmasa, uning intuitsiyasi yanada erkinroq namoyon bo'ladi.	intuitiv qarorlariga bo'lgan yuqori ishonchi unga qiyin va bosimli vaziyatlarda (masalan, jamoaning mag'lubiyatga uchrayotgan paytida) shubhalanmasdan harakat qilish imkonini beradi. U o'zining "ichki ovozi"ga ishonadi va qabul qilingan qaror uchun to'liq mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Bu jamoaga ham ishonch bag'ishlaydi va murabbiyning liderlik sifatlarini kuchaytiradi.
--	--	---

Futbol o'yini doimiy o'zgaruvchan jarayon bo'lib, har bir soniyada yangi vaziyatlar yuzaga keladi. Murabbiy bu o'zgarishlarga tezda moslasha olishi va samarali qarorlar qabul qila olishi kerak. Pedagogik intuitsiya murabbiyga cheklangan vaqt ichida eng to'g'ri yechimni topishda yordam beradi. Bu o'yin jarayonida taktikalarni o'zgartirish, zaxira o'yinchilarini maydonga tushirish yoki o'yinchilarga tegishli ko'rsatmalar berishda namoyon bo'ladi. Moslashuvchanlik va tezkor qaror qabul qilish qobiliyati murabbiyning o'yinni oldindan his qilish va unga ta'sir o'tkaza olish salohiyatini oshiradi.

Eng muhimi, pedagogik intuitsiyaning rivojlantirish uchun murabbiy doimiy ravishda o'z-o'zini tahlil qilishi va xatolaridan saboq chiqarishi lozim. Har bir mashg'ulot, har bir o'yin yakunida o'z faoliyatini tanqidiy ko'z bilan ko'rib chiqish, nima yaxshi ishlaganini va nima yaxshilash kerakligini aniqlash muhimdir. Doimiy ravishda yangi bilimlar olish, seminarlar va treninglarda ishtirok etish, tajribali murabbiylar bilan muloqot qilish ham pedagogik intuitsiyaning charxlashga yordam beradi. Shuningdek, murabbiy hech qachon o'z bilim doirasini cheklamasligi, aksincha, yangiliklarga ochiq bo'lishi kerak.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki futbol murabbiylarining pedagogik intuitsiyasi – bu ularning muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biridir. Bu murakkab ko'nikma nazariy bilimlar, amaliy tajriba, kuzatuvchanlik, empatiya, moslashuvchanlik va doimiy o'z-o'zini tahlil qilish orqali rivojlanadi. Pedagogik intuitsiyaga ega murabbiy nafaqat kuchli jamoa tuza oladi, balki har bir o'yinchining shaxsiyatini shakllantirishga ham yordam beradi, ularning sportdagi va hayotdagi muvaffaqiyatlari uchun zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шафранская А.И. Педагогическая интуиция как компонент профессионально-педагогической деятельности учителя. Автореф. дис. канд. пед. наук. – Калининград. 2012
2. Ильин Е.П. Психология спорта. – Санкт-Петербург: Питер. 2008
3. Коломийцева Е.Ю. Развитие профессиональной компетентности тренера в условиях образовательного процесса. Автореф. дис. канд. пед. наук. – Смоленск. 2010
4. Weinberg R.S., Gould D. Foundations of Sport and Exercise Psychology. Champaign, IL: Human Kinetics. 2015